

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم

بحث راجع به تخلیه سرب بود البته مسأله استطاعت خودش یک عنوان کلی است که امنیت طریق و تخلیه سرب را هم در بر می‌گیرد و لذا چون در آیه داریم ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾^۱ آیه برای زاد و راحله یا تخلیه سرب نداریم فلذا ﴿مَنِ اسْتَطَاعَ﴾ این ﴿مَنِ اسْتَطَاعَ﴾ یک عنوان شامل است برای مجموعه برای یک حالتی که آن حالت اصولش من عدة امور از چند مسأله برای انسان حاصل می‌شود که به عنوان جزء العلة همه این موارد در اصول آن حالت و آن کیفیت دخالت دارند که هر کدام از این امور وجود نداشته باشد آن معلول هم طبعاً منتفی خواهد بود مثلاً فرض کنید که الصحة فی البدن گفتیم در مسأله صحت در بدن اگر شخص مال داشته باشد قنطار قنطار طلا داشته باشد و جواهر اما همین که می‌خواهد برود یک دفعه دیسک کمر بگیرد بیفتد از پله کمرش دیسک بگیرد، تمام شد، و فوراً الصحة فی البدن منتفی شد وقتی این منتفی شد، استطاعت هم طبعاً منتفی خواهد شد یعنی حالت آمادگی منتفی خواهد شد.

مسأله دیگر مسأله زاد است شخص آمادگی دارد برای رفتن یک مرتبه زادش را سارق سرقت کند دیگر هیچ پول ندارد و تمکن از دین هم ندارد در مسأله دین و اینها صحبتش خواهد آمد فعلاً بحث ما در تخلیه سرب است یعنی

۱_سوره آل عمران «۳» آیه ۹۷

امنیت برای طریق، طریق امن باشد، یعنی یک مرتبه زادش از بین می‌رود یک قضیه پیش می‌آید فرض بکنید بچه اش مریض می‌شود و پولی که باید بدهد برای حج باید بدهد پول بیمارستان و یا زنش مریض می‌شود پول بیمارستان می‌دهد، تمام می‌شود خوب این به عنوان جزء العله رفع آن استطاعت را می‌کند آن استطاعت یعنی آن معلول خارجی بواسطه این مسأله خوب طبعاً منتفی خواهد شد. در مسأله تخلیه سرب که، در روایات آمده این امنیت راه، یعنی مخلی بودن، آماده بودن، می‌گویند مخلی بالطبع است، یعنی این موافق با طبع است یعنی هماهنگی دارد با طبع انسان، یک چیزی انسان بخورد بدش بیاید نمی‌گویند این مخلی بالطبع است ذائقه انسان وقتی نپسندد نمی‌گویند این مخلی بالطبع است. مخلی بالطبع یعنی انسان یک چیز موافق با ذائقه را بنوشد یک آب گوارا مثلاً مخلی بالطبع است، غذای خوب مثلاً مخلی بالطبع است، راه هموار این مخلی بالطبع است، ولی راه سختی را که از کوه بخواهند با مشکلات بالا بروند مخلی بالطبع نمی‌گویند.

در مسأله تخلیه سرب چند روایت بود که دیروز اشاره شد، اضافه بر این هم هست که من آنها را هم دیده بودم و یادداشت کرده بودم حالا امروز فراموش کردم بیاورم. در اینجا وقتی که از حضرت از استطاعت سوال می‌شود حضرت اصلاً مسأله تخلیه سرب را مطرح نمی‌کنند می‌فرمایند: «بکون له ما یحج به»^۱ آنقدر داشته باشد که با آن حج کند. مسأله تخلیه سرب اصلاً در اینجا مطرح نیست این یک روایت، روایت دوم باز البته خوب به عنوان کلی زیاد است روایت که صریح از حلبی از امام صادق است می‌فرماید: ما السبیل ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ

۱_ وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۳

إِلَيْهِ سَبِيلًا ﴿ سبیل چیست؟ می‌فرمایند که «أَنْ يَكُونَ لَهُ مَا يَحِجُّ بِهِ»^۱ آنقدری که بتواند حج انجام بدهد. این هم روایت دوم. روایت سوم روایت «السَّكُونِيَّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ» است که می‌فرماید: أَخْبَرَنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَاللَّهُ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ حضرت می‌فرمایند که إِنَّمَا يَعْنِي بِالِاسْتِطَاعَةِ الزَّادُ وَالرَّاحِلَةَ لَيْسَ اسْتِطَاعَةُ الْبَدَنِ^۲ که باز در اینجا تخلیه سرب نیست.

روایت چهارم «وَالسَّبِيلُ الزَّادُ وَالرَّاحِلَةُ مَعَ الصَّحَّةِ»^۳ که باز در اینجا مساله‌ای است که عرض خواهد شد.

روایت پنجم روایت تحف العقول است که دیروز خواندیم عن الرضا عليه السلام که در مورد ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ﴾ حضرت می‌فرمایند: «الزاد و الراحله»^۴.

روایت ششم، روایت می‌فرماید «الْكِنَانِيُّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ وَإِنْ كَانَ يَقْدِرُ أَنْ يَرْكَبَ بَعْضًا وَيَمْشِيَ بَعْضًا فَلْيَفْعَلْ»^۵ باز هم در اینجا تخلیه سرب ندارد و همینطور زیاد روایت هست.

۱_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۴

۲_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۴

۳_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۵

۴_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۶

۵_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۶

روایت هفتم، روایت «عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ» است خیلی صحیح السند است از امام صادق می‌فرماید که «الصَّحَّةُ فِي بَدَنِهِ وَ الْقُدْرَةُ فِي مَالِهِ».^۱

باز روایت هشتم همینطور خیلی روایات در این مسأله داریم که هیچ کدام تخلیه سرب ندارند «فَإِنْ كَانُوا مُوسِرِينَ فَهُمْ مِمَّنْ يَسْتَطِيعُ»^۲ و یا حضرت می‌فرماید که «الْقُوَّةُ فِي الْمَالِ وَالْإِسَارُ»^۳ یا بعد می‌فرماید دوباره حضرت در روایت امام صادق می‌فرماید: «هُوَ الزَّادُ وَالرَّاحِلَةُ مَعَ صِحَّةِ الْبَدَنِ»^۴ و همینطور این روایات دیگر. این مسأله از یک طرف، از یک طرف دیگر ما می‌بینیم روایات دیگری داریم. از امام صادق است که می‌فرماید در «وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا»^۵ مَن كَانَ صَاحِبًا فِي بَدَنِهِ مُخَلِّي سَرْبُهُ لَهُ زَادٌ وَ رَاحِلَةٌ فَهُوَ مُسْتَطِيعٌ لِلْحَجِّ»^۶ این مثلاً یک روایت است دو سه تا روایت در این زمینه بیشتر نیست در تخلیه سرب، روایت از توحید صدوق است که از امام صادق سوال می‌کند که «مَا يَعْنِي بِذَلِكَ قَالَ مَنْ كَانَ صَاحِبًا فِي بَدَنِهِ مُخَلِّي سَرْبُهُ لَهُ زَادٌ وَ رَاحِلَةٌ».^۶

۱_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۶

۲_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۸

۳_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۸

۴_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۸

۵_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۶

۶_ وسایل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۵

روایت دیگر که باز روایت از امام صادق است حفص کناسی است که دیروز عرض شد که می‌فرماید: «مَنْ كَانَ صَحِيحًا فِي بَدَنِهِ مُخَلَّةً سَرْبُهُ لَهُ زَادٌ وَ رَاحِلَةٌ فَهُوَ مِمَّنْ يَسْتَطِيعُ الْحَجَّ».^۱ حتماً این دو تا باید یکی باشد حالا شاید هر دو حضور داشتند، شاید جدا هم باشد.

از این مسائل استفاده می‌شود که مسأله تخلیه سرب و امنیت طریق یک مسأله ای است که اصلاً در لسان ائمه مورد توجه نبوده که بخواهند به زبان بیاورند چون یک مسأله عادی است یعنی این عنایت خاصی روی این قضیه نبوده.

تلمیذ: شاید مربوط به زمان قدیم بوده کسی که می‌خواسته برود مکه راه هم برایش باز بوده می‌رفته ولی الان حتماً از یک طریق خاصی باید بروند ویزا بگیرند و یا طرف می‌رود تا جده بر می‌گردانند و اینها یک مقدار مشکل ساز شده استاد: بله حالا این مسأله را عرض می‌کنم ببینید در مسأله تخلیه سرب یعنی امنیت طریق. یعنی بسته نبودن حالا این بسته نبودن به چه شکل است؟ به هر کیفیتی مثلاً سارقان راه را می‌بندند یا فرض کنید مثلاً مامورین حکومتی هستند اینها می‌آیند و ممانعت می‌کنند و این به این کیفیت هست.

در این قضیه تخلیه سرب، منظور امنیت به این نحو نیست که انسان احتمال خلاف ندهد و احتمال عدم امنیت در اینجا پیدا نشود. اگر امام علیه السلام در مسأله استطاعت مسأله امنیت - مطلب بسیار بدیهی - را مانند سایر مسائل مثل قضیه زاد و راحله به این نحوه می‌آمدند ذکر می‌کردند خوب ممکن بود سوال پیدا شود برای مخاطبین که چه نظری امام علیه السلام نسبت به تخلیه

سرب دارد؟ با اینکه تخلیه سرب نسبت به همه سفرها است. تخلیه سرب یعنی هر سفری که هر کس می‌خواهد انجام بدهد باید راه برایش باز باشد خوب بسته باشد، نمی‌رود. شما الان بخواهید بروید تهران به شما می‌گویند آقا در اول عوارضی راه را بسته اند خوب این تخلیه سرب نیست نمی‌روید یا اینکه فرض کنید می‌گویند آقا مثلاً در فلان جا که می‌خواهید پیاده بروید در آنجا حیوانات هستند و ممکن است باعث صدمه و اینها بشوند و دیده شده که مثلاً در برف در راه مسأله به یک نحوی است به طور کلی یک خطر جدی، خطر جدی عقلانی واقعی این برای شخص پیدا شود خوب طبعاً شخص به این مسأله ترتیب اثر می‌دهد. اگر امام علیه السلام این مسأله تخلیه سرب را به نحو شرط بیان کند ممکن است برای شخص این حالت پیدا بشود که هموار بودن راه شاید یک معنا زائدی بر آنچه که عرف این معنا را استدراک می‌کند مقصود امام باشد نه آن معنای عرفی بسیط و عادی که همه افراد می‌فهمند لذا مثلاً فرض کنید که اگر امام علیه السلام بیاد بگوید تخلیه سرب جزو شرایط است یعنی راه هموار باشد خوب یکی ممکن است از امام سوال کند این گفتن ندارد هر کسی که مسافرتی می‌کند باید راه هموار باشد اگر راه بسته باشد نمی‌تواند اصلاً برود حالا این را به عنوان یک شرط زائد می‌خواهید بیان کنید اگر من بدانم الان رفتن به تهران خطر دارد و خطرش هم یک خطر جدی است طبعاً نمی‌روم این نیاز به گفتن ندارد حالا نسبت به زاد و راحله آنجا می‌رسیم قضیه استطاعت قضیه آسانی نیست حالا یکی یکی به اینها خواهیم پرداخت.

نسبت به تخلیه سرب اگر مسئله از همین مسئله عادی باشد و امام این تخلیه سرب را به نحو صریح بیان بکند راوی می‌گوید این مسئله که دیگر گفتن ندارد هر کسی که بخواهد یک جایی برود خوب باید از یک راهی برود.

اگر سلطات حکومتی و دولتی مانع بشوند خوب این معنا ندارد که فرض کنید انسان بخواهد برود. در قضیه کربلا خوب این سلطات ابن زیاد آمده بودند دور کوفه را محاصره کرده بودند و کسی نمی‌توانست خارج بشود با یک لطایف الحیلی افراد می‌توانستند از اینجا خارج شوند و خودشان را به امام برسانند خوب آنجا تخلیه سرب نبود یعنی طبعاً راه بسته بود و رفتن به آنجا یا مساوی بود با اسارت یا مساوی بود با کشتن. دیگر برای رسیدن به امام حسین خوب انسان چه داعی دارد؟ اگر قرار بر نصرت سیدالشهدا است انسان باید یک راهی پیدا کند، ما که پر نداریم بال بزیم برویم کربلا!! بالاخره باید همین راه عادی را برویم اگر انسان بداند که قطعاً نمی‌تواند حرکت بکند و خلاصه بخواهد برود دیگر طبعاً در این صورت محصور است. یا اینکه نه فاصله اش تا کربلا فاصله ای است که یک ماه طول می‌کشد خوب چه جوری برود یا باید حضرت به او طی‌الارض بدهد، با طی‌الارض خودش را به کربلا برساند یا اینکه به نحو عادی بخواهد حرکت کند هفته اول که راه نیامده ظهر عاشورا شده و مسائل تمام شده و هنوز فرض کنید سی فرسخی است، پنجاه فرسخی است هنوز صد فرسخ فاصله دارد. خوب خیلی ها هم بود از اصحاب که دلشان می‌خواست بروند خوب نتوانستند، مدینه بودند، این طرف آن طرف بودند، لعل اینکه اگر در کربلا بودند یا با خود امام حسین علیه السلام بودند، بالاخره مثل خود شهدای کربلا که حضور داشتند، ولی خوب برای بعضی نشد، یعنی مسأله اینطور نبود که حالا...- این یک جریانیه بوده که قرار بوده به این کیفیت و به این وضع انجام بشود و افرادی هم که خوب نتوانستند، بودند، همراه بودند و خودشان را بتوانند به اصطلاح به این قضیه برسانند- پس در این مسأله تخلیه سرب ما می‌بینیم یک مسأله عقلایی است یک مسأله غیر عقلایی نیست لذا امام علیه السلام در این روایات اصلاً تخلیه سرب را

مطرح نمی‌کند غیر از دو یا سه روایت ما نداریم که حضرت تخلیه سرب را مطرح کنند حضرت می‌فرمایند «الزاد و الراحله» استطاعت چیست؟ یعنی «زاد و راحله» حالا باید بگویند هم زاد داشته باشی هم راحله داشته باشی هم راهت را نبندند، خوب راه را نبندد دیگر معنی ندارد. این قضیه احاله به امر عادیست ببینید مسأله بسته بودن راه و مسأله انسداد طریق جای گفتن ندارد که امام این مسأله را بیان کند چرا امام این مطلب را نفرمود؟ به خاطر همین شبهه که اگر یک شخصی می‌بیند که فرض بکنید الان از این طریق برایش راه بسته است ولی از طریق دیگر می‌تواند بیاید، این ذهنیت برایش پیدا نشود که حالا که امام فرمودند تخلیه سرب پس بنابراین بنشین توی خانه ات پایت را هم ببنداز روی آن پایت چراکه از ایران نمی‌گذارند برویم!! خوب از ایران نمی‌گذارند بروی بلند شو از یک کشور دیگر برو چون حج واجب است الان، قانون اجازه نمی‌دهد و جلو افراد را می‌گیرند و نمی‌گذارند به مکه بروند، بسیار خوب حالا جواب این قانون را خودشان باید بدهند بین خود و بین خدا اما اگر تو می‌توانی از طریق دیگر بروی دیگر در این جا مسأله تخلیه سرب وجود دارد شما نمی‌توانید بگویید که راه بسته است و فرض کنید ده سال دیگر برای ما نوبت می‌افتد، نه، شما که الان مال دارید و می‌توانید از کشور دیگر بروید همین امسال باید بروید همین امسال. تهدید می‌کنند اگر رفتید پاسپورت شما را می‌گیریم، خوب بگیرید، حج که بواسطه گرفتن پاسپورت ساقط نمی‌شود، پاسپورت را می‌گیرند، خوب بگیرند. تهدید می‌کنند و کردند که شش ماه به زندان می‌اندازیم، خوب شش ماه زندان بیاندازید، بنده شنیدم که می‌گویند زندان دارد و تهدید شده که تا چند سال شاید اجازه خروج داده نشود، داده نشود. کسی جلوی حج را نمی‌تواند بگیرد و کسی بخاطر اینکه شش ماه پاسپورتش را می‌گیرند نمی‌تواند حج واجبش را ترک کند

و حالا یک نقطه منفی روی پاسپورت و جوازش می‌گذارند به خاطر این نرود. آن واجب است که برود اگر پول دارد ولو صد میلیون خرج بکند باید برود از دور آمریکا و انگلیس و کشورهای کفار همه را دور بزند و تا خویش را به مکه برساند. حج واجب است و جلوی وجوب را هیچ احدی در دنیا نمی‌تواند بگیرد بای نحوکان نمی‌تواند کسی جلوی آن را بگیرد و خدا به داد اینهایی برسد که اینها سادّ طریقند، سادّ طریق مردمند از رفتن به سوی حج، و اینها دیگر خودشان باید پاسخگو باشند نسبت به این قضیه، لذا امام علیه السلام اصلاً مسأله تخلیه سرب را مطرح نمی‌کند چرا نمی‌کند؟ چون این مطلب عادی است.

خدا حج را واجب کرده است در آن تخلیه سرب نیست، امنیت و این حرفها نیامده، فقط آمده ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً﴾ اتفاقاً کسی که می‌تواند راهی بیابد باید برود. یعنی چه حتماً از ایران برود؟، حتماً ثبت نام کند؟، حتماً ده سال دیگر بیفتد؟، این فقط راه است؟ نه، الان به این صورت است که ثبت نام می‌کنند، بیخود به این صورت است که ثبت نام می‌کنند، این قانون را در آوردند که افرادی که پول ندارند ثبت نام کنند فرض کنید امکانات ندارند خوب اینها با این امکاناتشان کم کم در نوبت بروند اما اگر یک کسی که پول دارد و امکانات دارد به چه دلیلی باید منتظر ثبت نام بشود به چه دلیلی؟ کی گفته؟ به چه دلیل شرعی ﴿مَنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً﴾ باید انصراف پیدا کند به همین طریقی که تامین شده؟ آیه اطلاق دارد: *من استطاع اليه سبيلا* کسی که راهی پیدا می‌کند به او حالا یا راه به او با هواپیمای جمبوجت از تهران است با ۲/۵ ساعت به جده یا از تهران به دبی است و از آنجا به جده، یا از تهران به کویت است و به جده، یا از تهران به مسکو است و به جده یا از تهران به لندن است و به جده فرق

نمی‌کند همه این راهها باید به جده ختم شود و همه اینها سبیل است پس بنابراین اینکه در اینجا ذکر نشده است این عنایت خاص امام است. این نکاتی که گفتم نکات ظریفی است اینجا باید دقت کرد که شما نگاه می‌کنید ۱۵ تا روایت ۲۰ تا روایت داریم تمام آنها می‌گویند زاد و راحله هیچ کدام از آنها تخلیه سرب را نمی‌گویند ولی ۳ تا روایت داریم تخلیه سرب این سه روایت برای چیست؟ بخاطر این است که آقا تخلیه سرب یک امر بدیهی است. گفتن ندارد که حالا من بگویم آقا حتما سرب هم باید تخلیه داشته باشد. هر بچه ای هم می‌فهمد خوب بالاخره راه باید باز باشد راه بسته را که، ما کبوتر نیستیم بال بزیم از مرز رد شویم. اگر مرز بسته باشد خوب آدم نمی‌تواند برود، بعد هم آدم را می‌گیرند آقا داری قاچاق می‌روی، داری چه می‌کنی، اگر وسیله نباشد، یا مثلا سلطات جلوگیری کنند مثلا خود عربستان مرز را ببندد خوب آدم از کجا بخواهد وارد بشود؟ آدم که نمی‌تواند زیر زمینی نقد بزند! باید از یکی از آن حدود از آن مرزها برود.

این مسأله هست که ذهنیت برای ما پیدا نشود که نسبت به قضیه تخلیه سرب دیگر ما مطلب را خیلی گشاد بگیریم بگوئیم خوب حالا دیگر فرض کنید اسم می‌نویسند و فرض کنید تا ده سال دیگر می‌افتد خوب دیگر تخلیه سرب در اینجا نیست دیگر خوب کاری دیگری نمی‌توانیم بکنیم خوب راه بسته است دیگر باید صبر بکنیم تا ۹ سال دیگر! بلکه در این ۹ سال مُردی!! بلکه در این ۹ سال هزار تا مسأله پیش آمد!! الان واجب است بر تو اگر داری، اگر نداری که هیچ این برمی‌گردد به زاد و راحله، اما واجب است در قضیه تخلیه سرب راه دیگری را انتخاب کنی اگر اینجا پاسپورت را می‌گیرند خوب بگیرند. به زندانت می‌اندازند خوب بیاندازند حج واجب است. یک مسأله عجیبی در همین کتاب

آقای هاشمی من خواندم خیلی قضیه جالبی بود که چاپ شده و بعد هم شنیدم مثل اینکه نمی‌دانم منع کردند و این هست همین کتابی که نوشتند به سوی سرنوشت مسائل جالبی در آن هست، قضایای جالبی در آن هست، از جمله این که یک سال به آقایان نماینده های مجلس -ظاهرا مجلس تعطیلی داشته تعطیلی اش هم مصادف بوده با ایام حج خوب خیلی از آنها مستطیعند، مستطیعند خوب باید بروند مکه- ایشان گفتند ما از این تعطیلی مجلس استفاده می‌کنیم و افرادی که می‌خواهند بروند، بروند مکه شان را بروند آقای خمینی ظاهرا ایشان اعتراض می‌کنند و با نماینده ها که صحبت می‌کنند می‌گویند که در این صورت نماینده ها نباید مجلس را تعطیل کنند و در این شرایط باید نگه دارند و... آقای هاشمی فردا می‌آید می‌گوید نخیر هیچ اشکالی ندارد و حج واجب را کسی نمی‌تواند جلویش را بگیرد من خیلی تعجب کردم. در کتاب نوشته اگر دارید بروید بخوانید و ایشان گفته بود که جلوی حج واجب کسی را نمی‌تواند بگیرد و بعد هم مجلس الان وقت تعطیلی اش است، نه اینکه بخواهند تعطیل کنند. خلاصه آن سال می‌روند حالا آنهایی که باید به اصطلاح قلم را به دست بگیرند شروع کردند به تازاندن مسائل، که ایشان اصلا حقی نداشته در قبال این مسائل و... و از این مسائل شعاری و عجیب، نکته اینجاست که آنها مرجع تقلید هم شده بودند!! عجیب است که اینها می‌گفتند که شرط استطاعت اجازه مدیر است!!! یعنی یکی از شرایط استطاعت را اجازه مدیری دانند!!، یعنی اگر شما در یک سازمانی هستید و دارید در آنجا کار می‌کنید تا مدیر کل و رئیس اجازه ندهد اصلا استطاعت محقق نمی‌شود. گفتم خوب الحمد لله حالا آقایان هم مجتهد و هم مرجع شده اند!! عجیب است واقعا چقدر دین خدا دستخوش تحریف قرار می‌گیرد حج واجب که رسول خدا هم نمی‌تواند جلویش را بگیرد، امام زمان هم

نمی‌تواند جلویش را بگیرد وقتی که به اصطلاح وجوب می‌آید. الا در یک شرایطی که خود آن مقام ولایت می‌داند و ما نمی‌دانیم نه با این مسائلی که خودمان را ما بیاییم به جای امام زمان علیه السلام قرار بدهیم و به جای پیغمبر قرار دهیم و چه کنیم و... خوب آقا جان بفرمائید اگر این آقائی که شما می‌گویید مدیر کل به او اجازه نداده اگر مریض بشود و یکماه در بیمارستان بیفتد شما چکار می‌کنید؟ سازمان را تعطیل می‌کنید؟ مثلا مریض شد قلبش گرفت پس دیگر سازمان تعطیل می‌شود؟! یا یکی را به جایش می‌آورید تا دیگری کار انجام بدهد؟ چطور شد در مورد حج اجازه مدیر شرط است؟ چی شد دست بالا باید اجازه بدهد!! و الا اصلا استطاعت حاصل نمی‌شود؟ حالا گیریم مریض شد اصلا خوابش برد، اصلا رفت سفر شما سازمان را تعطیل می‌کنید یا نه؟ یکی را می‌گویند کارش را انجام بدهد تا بعد بیاید تویبخش می‌کنید یا اگر مریض است به بیمارستان می‌بریدش و جایش را پر می‌کنید، بالاخره در هر سازمانی برای اینگونه مسائل تمهیداتی پیش بینی شده دیگر همینطور رو هوا که نیست کسی که مریض بشود یا خوابش بگیرد یا به سرویس نرسد دیگر کل این ساختمان بیاید پائین، نه یکی دیگر می‌آید جایش را می‌گیرد، حالا آن روز یکی دیگر به جایش امضا می‌کند. هستند از این افراد اما در قضیه حج که می‌شود، نه، نباید بروید نداریم ما...

این احکام خلاف ما انزل الله است و خلاصه خیلی به ایشان از اشکالاتی که شده یکی این قضیه است که شما در مقابل حرف ایشان ایستادید و دیگر از این مسائل که رفقا زیاد شنیدیم.